

NEKATERE GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI AZIJE KOT CELOTE:

- Azija je največja celina : 44383000 km².
- Na njej živi 60,5 % vsega prebivalstva na zemlji.
- Delimo jo na 5 geografskih enot:

1. S AZIJA: ali SND (nekoč SZ).
2. JZ AZIJA: Arabski polotok, bližnji in srednji vzhod.
3. J AZIJA: Indijska podcelina.
4. JV AZIJA: Indokina, Indonezija.
5. V AZIJA: Kitajska, Mongolija, Japonska, Koreji.

2. AZIJA – RASTLINSTVO

- Izredno obsežna celina, ki sega od tropskega do hladnega pasu. Zato so v Aziji zastopani skoraj vsi podnebni tipi in rastlinski pasovi.
- Velik del naravnega rastja je odstranjen in spremenjen v kulturno pokrajino.

GOZDNO RASTJE

TROPSKI DEŽNI GOZD:

J Azija, zimzelena drevesa različnih vrst (1 ha 200 drevesnih vrst, pri nas do 25). Gozd je ohranjen na otokih JV Azije, Malajskem polotoku, goratih delih Indokitajskega polotoka, SV Indiji, Z Z Gati.

MANGROVSKO RASTJE:

Drevesa z značilnimi koreninami, poslana voda ob obalah J Azije.

SEKUNDARNI GOZD:

Naravni (primarni) gozd so posekali, uredili polja, ki jih po izčrpanju prsti opustijo in gozd se znova zaraste, vendar je revnejši, drevesnih vrst je manj.

MONSUNSKI GOZD:

Menjava suhe (3 – 5 mesecev) in vlažne dobe. Drevje v suhem letnem času odvrže listje. Notranjost Indokitajskega polotoka in Indije. Pomembni drevesni vrsti: tik, bambus.

LOVORNATI (POLLISTOPADNI) GOZD:

J, JV Kitajska, J Japonska, veliko drevesnih vrst: zimzelena hrasti, magnolija, tudi palme.

LISTOPADNI LISTNATI GOZD:

Drevesne vrste: gaber, bukev, hrast. S Kitajska, Koreja, srednja in S Japonska.

3. AZIJA – PREBIVALSTVO

- Po številu prebivalcev je Azija na prvem mestu. 5804 milijonov (1996) na svetu, v Aziji 3513 milijonov – 60,5 % svetovnega prebivalstva. Delež se iz leta v leto veča!
- 64 % Azijcev živi na Kitajskem in v Indiji!
- Države nad 100 milijonov ljudi: Kitajska, Indija, Indonezija, Japonska, Bangladeš.
- Naravni prirastek v Aziji je malo nad svetovnim povprečjem: 17 promil (svet 16). Rodnost 25 (svet 25), smrtnost 8 (svet 9).
- Zato naraščajo tudi potrebe po hrani, izobrazbi, delovnih mestih; gospodarstvo težko sledi naraščajočim potrebam ljudi. ZATO SPREJEMAJO RAZNE UKREPE ZA ZMANJŠANJE RASTI PREBIVALSTVA. (Najbolj pereč problem v Indiji in na Kitajskem)
- V azijskih državah prevladujejo mladi ljudje (0 – 29 let), izjeme so maloštevilne (Japonska)

PODEŽELSKO IN MESTNO PREBIVALSTVO

- V mnogih državah Azije živi na podeželju nad 50 % ljudi. Prenaseljenost nižin, kotlin in obalnih ravnin.
- S kmetijstvom in ribištvom se ukvarja 55 % ljudi.
- Delež urbanega prebivalstva: 47,8 %. Med posameznimi področji so velike razlike: Singapur, Izrael 90 %, Kambodža, Bangladeš – 11 – 17 %, Nepal, Butan – 5 – 10,9 %.
- V vseh azijskih državah zadnje desetletje mestno prebivalstvo narašča (Vzroki: visok naravni prirast, priseljevanje ljudi s podeželja.)
- Mesta ne morejo sprejeti vseh priseljencev, ni dovolj delovnih mest, stanovanj, šol.
- Kalkutizacija, ruralizacija mest.
- Z izboljševanjem življenjskih razmer na podeželju skušajo zaustaviti selitve v mesta.

4. AZIJA – KMETIJSTVO

POMEN KMETIJSTVA

- Za večino azijskih držav je prevladujoča gospodarska panoga.
- Izjeme so industrijske države: Japonska, Tajvan, Izrael, Singapur, izvoznice nafte v JZ Aziji.
- 70 % agrarnega prebivalstva imajo izrazito kmetijske države: Bangladeš, Butan, Kambodža, Nepal, Afganistan.

OBDELOVALNE POVRŠINE

- Delež obdelovalnih površin je majhen : 10 – 20 %, v JZ Aziji, Laosu, Mongoliji celo pod 10 %.
- Negativne posledice velikih posegov v naravo : uničene površine. Drugi vzroki so še: pretirana paša, erozija prsti, zasoljevanje, motnje v preskrbi z vodo, rast mest.

GLAVNI KMETIJSKI PRIDELKI

- Riž je najpomembnejši pridelek azijskega kmetijstva.
- Drugi pridelki: proso, pšenica, koruza, stročnice, manioka, soja, banane.
- Industrijske rastline: nad 90 % svetovnega pridelka jute in kavčuka. Pomembne tudi : kopra, čaj, palmovo olje, datlji , tobak, bombaž, sladkorni trs.
- Evropa, Amerika: težave zaradi velikih kmetijskih presežkov. Azija: rast proizvodnje hrane ne dosega rasti prebivalstva.
- POSLEDICE: večina prebivalstva količinsko, predvsem pa kakovostno nima urejene prehrane.
- Skokovita rast prebivalstva izniči gospodarske uspehe pri povečani proizvodnji hrane.
- Zmanjšanje ali uničenje pridelka povzročajo tudi suše, poplave, tajfuni, vulkanski izbruhi.

OSKRBA S HRANO IN ZELENA REVOLUCIJA

- ZELENA REVOLUCIJA - povečali naj bi pridelek živil z uvajanjem novih vrst riža, koruze in pšenice.
- Nove sorte niso bile odporne na škodljivce, potrebovale so tudi izdatno gnojenje. To zahteva denar, ki ga mali kmetje nimajo. => Zelena revolucija zato ni bila uspešna.

KMETIJSKA OBMOČJA

- Nomadska živinoreja v stepah in polpuščavah JZ in notranje Azije.
- Živinoreja: muslimani – svinje, Hindujski – krave.
- Namakalno poljedelstvo: oazno poljedelstvo, namakalna polja v nižinah in poplavnih ravninah J,JV,V Azije
- Poljedelstvo v vlažnih tropskih in subtropskih predelih.
- Tržno kmetijstvo.
- Požigalništvo, selilno poljedelstvo (Z deli Nove Gvineje).

AZIJA – POVODJE TIHEGA OCEANA

V Tihi ocean se izlivajo reke iz V in delno JV Azije.

HUANG HE ali RUMENA REKA:

- Izvira 4500 m visoko v Kunlunu.
- Pri mestu Lanžou priteče iz gorovja, teče preko obsežnih puhličnih predelov: Gansu, Šensi, Šansi.
- Deževnica izpira puhlico v reko, reka ima rumeno barvo.
- Nastale so obsežne ravnice, ki so primerne za naselitev človeka.
- 34 kg gradiva v 1 m³ vode.
- Visoka voda je zaradi monsunskih padavin v avgustu, nizka v decembru in januarju.
- Nevarnost poplav, gradnja obrambnih nasipov in redno čiščenje dna struge.
- Primerna za namakanje, manj primerna za plovbo.

CHANG JIANG:

- Teče po bolj namočenih predelih, ima več vode kot Huang He.
- Najdaljša reka v Aziji, izvira v Tibetu. Najprej ozka rečna dolina, razširi se v Sičuanu (Rdeča kotlina) in teče proti SV.
- Pri Nankingu prereže zadnje gorsko sleme in teče po obsežni nižini do morja.
- Višek vode v avgustu, nizka voda v januarju. Velika nihanja gladine vode v strugi : 28 – 50 m.
- Reka pogosto poplavlja, gradnja nasipov.
- Plovna za velike ladje 1000 km, za manjše 3000 km.
- Nasutine reke so primerne za naselitev in kmetijstvo.

AZIJA – VERSKA PRIPADNOST

- V Aziji imajo izvor vse velike svetovne vere: judovstvo, krščanstvo in islam v JZ Aziji, taoizem in konfucianizem na Kitajskem, budizem in bramanizem v Indiji.
- Hinduizem je spodrinil budizem v Indiji in je v tej državi najbolj razširjena vera.

- Verska pripadnost se odraža v videzu naselij, načinu gospodarjenja, življenjskih navadah, sporih in nasprotjih, celo v vojnah.
- Verska nasprotja so in še povzročajo množične selitve, begunce.

1. AZIJA – VODNE ZNAČILNOSTI BREZODTOČNA OBMOČJA

Na oblikovanje vodnega omrežja v Aziji sta odločilno vplivala:

- podnebje
- površinska izoblikovanost

Gorovja v osredju celine preprečujejo razvoj obsežnih porečij in dolgih rek.

Gorovja v J delu celine ovirajo dostop vlažnim poletnim monsunom v notranje dele Azije. (pod 500 mm padavin)Zato imajo reke malo vode in ne pritečejo do morja.

AREIČNO ALI BREZODTOČNO OBMOČJE:

Izhlapevanje večje kot padavine, ni stalno tekočih voda.

ENDOREIČNO ALI OBMOČJE Z NOTRANJIM ODTOKOM:

Kjer je več padavin in manjše izhlapevanje reke tečejo celo leto in se izlivajo v jezera.

V Aziji je najobsežnejše brezodtočno območje na Zemlji: 12,3 milj. km², 28,2 % celine. (Afrika: 10,5 milj. km² – 33,2 % celine)

POVODJA AZIJSKE CELINE:

- POVODJE S LEDENEGA OCEANA
- TIHOOCÉANSKO POVODJE
- INDIJSKO POVODJE
- SREDOZEMSKO POVODJE

POVODJE INDIJSKEGA OCEANA

GANGES:

- Najpomembnejša reka J Azije.
- Izvira 4200 m visoko v Himalaji.
- Nasula je obsežno nižavje in delto ob izlivu v Bengalski zaliv.
- Delta nastaja tudi z nasipavanjem reke **BRAHMAPUTRE**.
- Visoko vodo imata v marcu (sneg) in poleti (led, monsun). Nizka voda pozimi.
- Nihanje rečne gladine je veliko: Benares (širina struge 400 – 1000 m, globina 10 – 20 m). Gorski ledeniški ali snežni monsunski dežni rečni režim.

IND:

- Gospodarsko zelo pomembna reka, izvira v Tibetu.
- 5 velikih pritokov, ki tečejo po Pandžabu.
- Teče preko suhih predelov, (Tar, Sind), pomembna za namakanje.
- Ledeniško rečni režim: max. marec, poleti, min. pozimi.
- Nihanje rečne gladine je veliko, poplavlja, gospodarska škoda.
- Izliv v obliki delte v Arabsko morje.

POVODJE SREDOZEMSKEGA MORJA:

- Po površini najmanjše, kratke reke iz Male Azije in V Sredozemlja.
- Nizka voda poleti, visoka pozimi, dežni rečni režim. Vlago prinesejo Z zračni tokovi (depresije). Neugodno za kmetijstvo.

POMEN AZIJSKIH REK ZA ČLOVEKA:

- Reke so nasule obsežna nižavja, ki so primerna za naselitev.
- Močna zgostitev prebivalstva.
- Plovba – pomembne za promet.
- Namakanje.
- Hidroenergija.
- Vir pitne vode in hrane.
- Nevarnost poplav.

NEGOZDNO RASTLINSTVO

V velikem delu Azije pade premalo padavin za rast gozda.

MONSUNSKO PODNEBJE – SAVANA:

Območja: Dekanska planota, SZ Indija, notranji, suhi deli Indokitajskega polotoka. Vlažna savana: 500 – 1000 mm padavin, trnata savana: 300 – 500 mm padavin.

STEPA, POLPUŠČAVSKO IN PUŠČAVSKO RASTJE:

Pod 250 mm padavin, najbolj suhi notranji deli Azije od JZ dela celine, čez ves srednji del do Velikega Hingana na SV.

Arabski polotok je najbolj suh del Azije. Na J Jemena in Omana uspeva balzamovo drevo, akacija, mimoze. Rastje v oazah.

MEDITERANSKO RASTJE:

Zimzeleno listnato drevje, makija. Zimzeleni hrasti, mirta, lovor, cipresa, cedra. Znani libanonski cedrovi gozdovi. Človek je naravno rastje precej uničil (erozija, suša, močni nalivi).

KULTURNE RASTLINE V AZIJI

J AZIJA: indijska in navadna konoplja, granatno jabolko, kumare, sladkorni trs, bombaževец, črni poper, nageljnovе žbice, cimet.

V AZIJA: ječmen, oves, soja, redkev, kaki, janež.

AZIJA (nejasen izvor) : čajevец, riž, bela murva.

VIŠINSKI RASTLINSKI PASOVI

Spreminjanje rastja glede na nadmorsko višino, lego (v notranjosti ali na robu celine).

A. VLAŽNEJŠI DELI CELINE (NA PRIMER HIMALAJA) :

4000 – 5000 m uspeva 300 rastlinskih vrst,
nad 5500 m okoli 100 rastlinskih vrst.

- Vznožje: tropski suhi gozd
- Pobočje (orografske padavine): tropski deževni (gorski) gozd
- 2000 m nv: tropski deževni višinski gozd
- 3000 m nv: oblačni gozd (lišaji, sleč, iglavci)
- Do gozdne meje: subalpinski brezov gozd
- Pas alpinskega grmovnega in travniškega rastja
- Pas alpskih travišč

B. GORE NOTRANJE SUŠNE AZIJE:

- Vznožje: stepa
- Pobočja (več vlage zaradi orografskih padavin): listnati gozd (platane, hrasti, bukve).
- Iglasti gozd
- Negozdno rastlinstvo